

ХРИСТО КУФОВ
ГОЛЕМИЯТ УРОК ПО
СВОБОДА НА КАЗАНДЗАКИС

chitanka.info

Изминаха 16 години, откакто творбите на Никос Казандзакис за последен път видяха бял свят в България. Твърде много време, когато става дума за майстор със световна слава — особено ако това е най-големият, най-обичаният и най-полемичен съвременен гръцки писател.

И ето че второто пришествие на Казандзакис настъпи. Доказателството е тази книга. „Рапорт пред Ел Греко“ бележи началото на поредица негови романи, които скоро ще излязат на книжния ни пазар — истински пробив, равняващ се на херкулесов подвиг в книгоиздаването. Дължим го на издателство „Ентусиаст“, което напълно заслужава името си. Въпреки някои затруднения около авторските права единствено неговият млад екип съумя да ги получи с търпение, упоритост и такт.

Дълбоко съм му признателен за това, както и за предоставената ми възможност да напиша тези редове. Постарах се да бъда сравнително кратък, защото няма нищо по-досадно от шедьовър, предшестван от дълъг и скучен предговор. Надявам се да го прочетете докрай, а ако не успеете, моля да ми простите. Единственото ми оправдание е, че не бих желал да изпадам в положението на критика, който обяснява на изумения автор — в случая на българския читател — какво е искал да каже. Ще ми се просто поне малко да разкрия как в продължение на няколко десетилетия книгите на Казандзакис се прераждаха, как бяха пресътворявани на български език от моя баща Георги Куфов. Дълга това на двамата — и на автора, и на преводача.

Пресътворявани, нямам друга дума.

След „Рапорт пред Ел Греко“ ще преоткрием и „Алексис Зорбас“, роман със световна известност, който у нас има особена съдба. Той бе преведен още през 1963 година. Ръкописът обаче трябваше да престои цяло десетилетие в чекмеджетата на голямото старо бюро на баща ми, преди да бъде публикуван. Времена...

Държите в ръце една от най-необикновените книги във вечната библиотека на човечеството — „Рапорт пред Ел Греко“. Тя е сурова, лъвска храна за ума, душата и сърцето. Подобно на Библията, не се чете на един дъх, но няма нищо общо с нея, макар да отразява отношенията на Казандзакис с Бога, и в този смисъл навява асоциации за изстрадана, сътворена от самия него библия. Тя е най-дълбокото и най-философско творение на големия човеколюбец. В нея не отеква Божият глас, не е писана като свещените книги на Изтока, ведите,

упанишадите, Библията, Талмуда и Корана, от мъдреци и пророци в състояние на дълбока медитация. Написана е от свободен, мъжествен човек, обсебен от неутолим копнеж по непостижимото, от непреклонен бунтар, който през целия си живот има безстрашието да се бори с Бога и дързостта да отиде отвъд него, за да надзърне в бездната на великото Нищо...

Това е духовната автобиография и одисея на Казандзакис, изповед, отразила неговите философски терзания, лутания, съмнения и надежди. Вечните елементи — мъжът и жената, любовта и омразата, светостта и грехът, земята и звездите, човекът и Богът, моралът и религията, бедността и богатството, свободата и робството, мъжеството и страхът, благородството и низостта, животът и смъртта; вечните въпроси, които съпътстват живота ни, откакто свят светува — защо се раждаме и защо умираме, откъде идваме и къде отиваме, при Казандзакис приемат нов, непознат досега смисъл. И може би тъкмо затова тази книга се чете като Библията; няма значение къде я отваряме, всяка страница е едно откровение и в същото време едно начало, и в това начало е Словото. Словото на Никос Казандзакис, в което вибрират съзвучия, пронизващи всички негови творби, и разкриват дълбоката, извечна същност на гръцкия характер — неукротимия стремеж на гърка към свободата. И в този смисъл цялото творчество на писателя е един голям урок по свобода.

Трима гърци имаха съществено влияние при оформяне на мирозданието ми — Никос Казандзакис, Алексис Зорбас и баща ми. Първите двама не се нуждаят от представяне. Третият се представи главно чрез своите преводи — 34 преведени книги от гръцки на български език, седем от тях на Казандзакис. Те говорят много повече за него, отколкото безмълвната му сянка. За онези, които го помнят и обичат, както и за онези, които го оставиха в забвение, ще допълня няколко щриха. Не мислете, че пиша панегирик.

Баща ми беше съвършен преводач, от най-старата школа, които пишеха на ръка, с молив. Пазя стотици страници, изписани с едрият му, красив, енергичен, леко нечетлив почерк. Приключваше превода на книгата, набираще ръкописа на пишеща машина, редактираше текста и пак го преписваше. Понякога стигаше до три преписвания — огромен, къртовски труд, който никой не можеше да възмезди финансово. Беше в състояние да прекара цял месец в Националната библиотека, за да

преведе един-единствен пасаж от книга на Казандзакис. Писателят, който е критянин, често използва думи от критски диалект или изковава свои словосъчетания, и баща ми трябваше да води титанична борба — ровеше се в гръцки речници отпреди 160 години, консултираше се с наши и чужди елинисти, преди да постави точката. Беше абсолютен перфекционист, просто не можеше да работи по друг начин. Правеше го с дързостта и въображението на истински учен и изследваше дълбините на духовната вселена, чийто демиург е Казандзакис. Ако имаше Нобелова награда за преводачи, сигурен съм, че баща ми щеше да бъде номиниран. Притежаваше блестящ интелект, огромна култура и неподражаемо чувство за хумор, беше огнен мъж с вулканичен, южняшки темперамент. Беше грък до костния си мозък и когато избухнеше, сшиваше всички прегради и условности. И тогава единствената стихия, която можеше да го уталожи, беше майка ми. Тя бе фина, благородна жена с възрожденска нагласа. Не познавам по-голяма, по-съвършена и по-хармонична любов от тяхната — един грък и една българка.

Споменавам всичко това, защото баща ми работеше по същия начин, както и живееше — буйно, страстно, с много любов и в същото време суперпрофесионално. Умееше в изумителна степен да се концентрира в това, което прави, без да трепне дълги часове, сякаш медитираше. Беше спартанец по тяло и епикуреец по дух, имаше голям литературен талант, който за съжаление трябваше да поеме в друга посока, защото се налагаше да издържа петчленно семейство със скромните възнаграждения от преводите си. Затова често казваше, че е принуден да остане в „задния двор на литературата“, както наричаше превода. Не свари да стигне до предния, отиде си, преди да завърши романа на своя живот, който пишеше от години. Беше най-добрият и най-жертвоготовният приятел, бях първият читател, редактор и критик на всичко, което излизаше изпод перото му, имаше ми пълно доверие. Беше най-свободният човек, когото някога съм познавал. Често спореше с Казандзакис, не беше съгласен с някои негови крайни съждения и беснееше. За него спорът беше естествено състояние на духа. Но в крайна сметка му прощаваше, защото в известен смисъл Казандзакис бе някакво негово продължение, което той изследваше десетилетия наред.

За тези свои уникални преводи през 1998 г. баща ми получи, с указ на тогавашния президент Константинос Стефанопулос, най-високото гръцко отличие — Златен кръст на почетния легион.

Понякога се питам на какво се дължи необикновеното качество на преведените от него книги. Нима не е достатъчно да владееш добре гръцки и български език, за да направиш това? Да, всеки би могъл да преведе Казандзакис, но няма да е същото. Струва ми се, че са необходими две условия. Едното е да носиш всички белези на гръцката душевност, която е сложна, противоречива и тъкмо затова и привлекателна. Другото е силно да обичаш България и българския език. Баща ми отговаряше и на двете. Той не спираше да се възхищава на чудото на нашия език, както казваше, на неговото огромно богатство и неизчерпаеми изразни средства. Може би единственият език, който би могъл да предаде почти до съвършенство цялото великолепие и блясък на казандзаковското слово.

Като чаша студена вода е животът, а ние сме жадни, проклет да бъде онзи, който се е наситил, казва един стогодишен старец в „Репорт пред Ел Греко“. Казандзакис, Зорбас и баща ми — за мен те са триединство в три образа. Понякога сенките им ме навествят в мислите и сънищата ми. Ако има рай за преводачи, баща ми със сигурност е там, както винаги, в центъра на нежна компания, и води езикови спорове с Господа за Вавилонската кула, разбъркването на езиците и лошите преводи.

Христо Куфов

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.